

ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА І СПОРТ ЯК ЗАСІБ АДАПТАЦІЇ ТА СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДЛЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ В ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Кириченко О. В., Атаманюк С. І., Кубатко А. І.

ВСТУП

На сучасному етапі розвитку суспільства, світова спільнота змінює ідеологічні установки щодо осіб з порушеннями фізичного розвитку. В основу освітніх програм покладено концепцію «цілісного підходу», яка відкриває шлях до реалізації можливостей кожній людині і передбачає рівний доступ до здобуття якісної освіти. Відбувається перехід від ізоляції до інклюзії, яка поєднує в собі поняття комплексності, предметності та визнається вченими і практиками як принцип організації процесу навчання дітей з особливими освітніми потребами в умовах загальноосвітніх закладів¹.

В Україні однією із форм навчання дітей з фізичними вадами є інклюзивна освіта, яка відносно нова у нашій державі, але вже визнана в багатьох країнах світу.

Інклюзивна освіта – один з процесів трансформації загальної освіти, заснований на розумінні, що діти з ОМЗ (обмеженими можливостями здоров'я) в сучасному суспільстві можуть (і повинні) бути залучені в соціум. Дана трансформація орієнтована на формування умов доступності освіти для всіх, в тому числі забезпечує доступ до освіти для даної категорії дітей.

Інклюзивна освіта, сприймає дитину такою, якою вона є, підлаштовує під неї систему освіти. В основу інклюзивної освіти покладена ідеологія, яка забезпечує доступ до освіти для дітей з особливими потребами, зменшує дискримінацію таких дітей.

Таким чином, інклюзивна освіта є найбільш перспективною формою освіти дітей з особливими освітніми потребами.

У реалізації освіти дуже важливо, щоб діти з обмеженими можливостями здоров'я могли відвідувати навчальні заклади, установи додаткової освіти, спортивні зали. В системі заходів соціального захисту цих дітей все більшого значення набувають активні форми.

---

¹ Лисецька О.Я. Фізкультура і спорт як засоби соціальної інклюзивної освіти: досвід і перспективи адаптації осіб з обмеженими можливостями / О.Я. Лисецька // Наука і освіта. – 2012. – № 2. – С. 62-65.

До них відносяться реабілітація і соціальна адаптація засобами фізичної культури і спорту. Серед основних цілей і завдань державної політики в цій галузі першочерговим є створення умов для занять фізичною культурою і спортом, та формування потреб в цих заняттях.

Фізична культура і спорт сприяють підвищенню рівня фізичної підготовленості дітей, відновленню та зміцненню організму, подоланню недоліків фізичного розвитку, покращують діяльність опорно-рухового апарату, серцево-судинної, дихальної систем та ін. Вони позитивно впливають на психічний розвиток дітей, підвищують їхню розумову працездатність, мобілізують морально-вольові якості². Засоби фізичної культури і спорту активізують діяльність організму, підвищують компенсаторні можливості, позитивно впливають на фізичний та психічний розвиток.

Ефективність використання засобів фізичної культури та спорту передбачає урахування особливостей розвитку дітей. Зважаючи на це, доцільно використовувати адаптовані до особливостей розвитку дітей засоби спорту і фізкультурно-оздоровчої діяльності.

1. Поняття інклюзивного фізичного виховання та його особливості

Розкриттю соціальних функцій фізичної культури та спорту присвячені роботи Бальсевича В., Гуськова С., Мамаєвої О., Мамаєва Д., Турчик І. та ін. Проведено достатньо наукових дослідження в галузі інклюзивної освіти, щодо розроблення стратегії інклюзивної освіти (Колупаєва, 2010); багатьма авторами описано загальні питання впровадження інклюзивної освіти (Горопаха, 2014; Турчик, & Шиян, 2004); особливості формування особистості дітей з порушеннями психофізичного розвитку в умовах інклюзивного середовища (Кізенко, 2017; Пасічник, 2016).

У передових країнах Західної Європи, починаючи з 1970-х років, відбувалася перебудова спеціальної освіти. Зокрема, інтегроване та інклюзивне навчання дітей з інвалідністю визначено як основну форму здобуття загальної освіти. Серед країн із найбільш досконалим і розвиненим законодавством у галузі інклюзивної освіти найчастіше називають Канаду, Кіпр, Данію, ПАР, Іспанію, Бельгію, Швецію, Велику Британію, США. Наприклад, в Італії законодавство підтримує інклюзивну освіту з 1971 р. До того ж акцент зроблено не на навчанні, а на соціалізації. В результаті діти з інвалідністю стають повноцінними членами суспільства. У Фламандській частині Бельгії давно діє добре

---

² Нагорна О. Б. Особливості корекційно-виховної роботи з дітьми з особливими освітніми потребами: навчально-методичний посібник. Рівне, 2016. 141 с.

розвинена система спеціальних шкіл, фахівці яких супроводжують дітей з інвалідністю під час інтеграційних процесів у загальноосвітніх школах. У цих і багатьох інших країнах інклюзивна освіта існує вже 30–40 років³.

Інклюзивне фізичне виховання відносно молоде направлення у вітчизняній системі освіти та науки, яке вивчає аспекти фізичного виховання людей, які мають у результаті захворювання або травм різні стійкі порушення життєво важливих функцій організму та обмеження фізичних можливостей.

Метою інклюзивного фізичного виховання є формування і розвиток рухливої активності, фізичних і психічних здібностей, що забезпечують адаптацію особистості до свого стану здоров'я, зовнішнього середовища, суспільства та різних видів діяльності.

Інклюзивне фізичне виховання, є підсистемою фізичної культури, однією з сфер соціальної діяльності, спрямованою на задоволення потреб осіб з порушеннями фізичного розвитку в руховій активності; відновлення та підтримку здоров'я; розвиток особистості; самореалізацію фізичних та духовних сил з метою поліпшення якості життя, соціалізації та інтеграції в суспільство. С. Євсєєв основною метою інклюзивної фізичної культури визначає розвиток життєвих здатностей дитини, її тілесно-рухових характеристик, духовних сил з метою самореалізації та соціалізації особистості⁴. Специфіка інклюзивної фізичної культури обумовлена наявністю особливостей фізичного та психічного розвитку дітей з ООП. Розглянемо основні компоненти (види) адаптивної фізичної культури та визначимо їхній вплив на соціалізацію дітей⁵.

Інклюзивне фізичне виховання – це уроки фізичної культури, корекційно-розвиткові заняття з ритміки, фізкультхвилинки. Їхня мета полягає у формуванні свідомого ставлення до власних сил, позитивної мотивації до фізичної культури, здорового способу життя тощо.

Засоби інклюзивного фізичного виховання сприяють колективній взаємодії, об'єднують дітей у спільну діяльність. За педагогічними спостереженнями, діти прагнуть набувати не стільки спеціальних

---

³ Язловецька О. В. Проблеми розвитку інклюзивної освіти у сфері фізичної культури в Україні. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2021. 200. С. 171–175. <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2022-1-200-171-175>

⁴ Колупаєв А. А. Інклюзивна освіта як трансформаційна стратегія сучасної освітньої політики. *Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами*. 2010. Вип. 7. С. 11–19.

⁵ Лисецька О. Я. Фізкультура і спорт як засоби соціальної інклюзивної освіти: досвід і перспективи адаптації осіб з обмеженими можливостями. *Наука і освіта*. 2012. № 2. С. 62–65.

знань, скільки навчатися тому, що розкриває їхні можливості та індивідуальні особливості, збагачує їхню особистість.

Уміння та навички формуються багаторазовим повторенням з удосконаленням точності і швидкості регуляції рухів, але одноманітні завдання перешкоджають утримувати увагу учнів. Майстерність викладача полягає у наданні цим повторенням різних форм, які були б мотивацією до дії. З цієї метою організують ігри, естафети, танці.

Шляхи підвищення інтересу до виконання фізичних вправ:

- зміна вихідних положень;
- зміна темпу, інтенсивності навантажень;
- зміна музичного супроводу, інвентарю, оснащення, місця проведення занять;
- залучення учнів до взаємодопомоги, самостійного, керівництва заняттями;
- проведення змагань;
- незвичні за формою і змістом завдання;
- використання вправ, спрямованих на звільнення прояву ініціативи, сміливості.

Діяльність учнів можна регулювати системою запитань. Правильні запитання викладача допомагають учню побачити суть дії, творчо впроваджувати її у життя. Приклади запитань:

- Чи можна виконати це завдання?
- Хто знає, як виконати це завдання?
- Скількома способами можна виконати це завдання?
- Яким новими способами можна виконати це завдання?
- Як ми будемо виконувати це завдання?

Дієвим та ефективним засобом для підвищення мотивації до занять є різноманітність форм інклюзивного фізичного виховання.

Вивчення й оцінка фізичного розвитку дітей проводиться за загальновізною методикою: вимірювання зросту, маси тіла, обвідні розміри грудної клітини (у деяких випадках обвідні розміри голови), для підлітків – ступінь статевого розвитку. Результати обстеження порівнюють з табличними віковими нормами.

Координація рухів досліджується за допомогою проб, відповідних віку, в якому дитина може їх виконувати:

- Поза Ромберга: стоячи зі зімкнутими носками і п'ятками та опущеними руками. При ураженні структур нервової системи, що забезпечують координацію, спостерігається похитування тулуба, котре підсилюється при випрямленні рук уперед, заплещуванні очей, виставлення однієї ноги вперед.

– Пальцева-носова проба: по чергово різними руками із зоровим, а потім без зорового контролю, розводячи руки в сторони, торкаються вказівним пальцем кінчика носа. Дослідник відмічає непопадання.

– П'ятково-колінна проба: п'яткою однієї ноги проводять ковзання донизу гомілкою від коліна до ступні іншої ноги, а потім вгору до коліна. У разі патології п'ятка зісковзує з гомілки.

– Проба на невлучання: обстежуваний повинен влучити пальцем руки у нерухомий палець дослідника (із зоровим і без зорового контролю у горизонтальній і вертикальній поверхнях). На боці вади відмічається непопадання.

– Проба на точність рухів: обстежуваному пропонують взяти будь-яку річ, а потім покласти її на місце, відмічаючи невідповідність рухів меті завдання.

– Вивчаючи ходу, відмічають розхитування, рівномірність кроків, симетричність рухів усього тіла. Координація рухів вивчається також за допомогою координанометрів різних типів.

На основі наукових розвідок, та враховуючи всі особливості інклюзивного фізичного виховання, ми прагнули запропонувати новий формат проведення занять з використання адаптивних сучасних тенденцій.

2. Засади розробленої програми розвитку дитини з особливими освітніми проблемами засобами фізичної культури

У ході дослідження яке проводилося на базі Запорізької гімназії 66 було проведено:

– педагогічного спостереження дітей з особливими потребами на заняттях фізичної культури в умовах інклюзивного виховання;

– опитування учнів з особливими потребами;

– опитування вчителів фізичної культури, та вивчення досвіду роботи з дітьми з особливими потребами.

За результатами вищезазначених методів було розроблено програму розвитку дитини з особливими освітніми проблемами засобами фізичної культури, яка базується на наступних засадах:

1. Визначення і прийняття ідеології інклюзивного виховання. Отже інклюзивна освіта – один із процесів трансформації загальної освіти, заснований на розумінні, що діти з особливостями у психофізичному розвитку в сучасному суспільстві можуть (і повинні) бути залучені в соціум. Дана трансформація орієнтована на формування умов доступності освіти для всіх, в тому числі забезпечує доступ до освіти для даної категорії дітей.

Сприйняття дитини такою, якою вона є, підлаштовує під нього систему освіти. В основу інклюзивної освіти нашої програми покладена

ідеологія, яка забезпечує доступ до освіти дітей з особливими потребами, зменшує дискримінацію таких дітей.

Також програма спрямована на дітей і визнає, що всі діти – індивідууми з різними потребами в навчанні.

2. Фізичне виховання дітей з особливими освітніми проблемами відбувається за спільної взаємодії таких фахівців, як помічник педагога, медичний працівник, соціальний працівник, психолог, дефектолог-консультант та ін. Співпрацю команди фахівців ми вважаємо однією із важливих складових процесу інклюзивного фізичного виховання.

3. Широко застосовуємо здоров'язбережувальні технології: дихальну гімнастику, звукову гімнастику, пальчикову гімнастику, фізкультхвилинку.

4. Врахування в процесі фізичного виховання того, що в більшості учнів з психофізичними особливостями відзначається недостатній рівень пізнавальної активності, незрілість мотивації до навчальної діяльності, знижений рівень працездатності і самостійності, розлад емоційно-вольової сфери. Є діти із затримкою психічного розвитку, порушенням опорно-рухового апарату, хворі на цукровий діабет, діти з вадами зору та слуху.

5. Найголовнішим пріоритетом в роботі з такими дітьми є індивідуальний підхід з урахуванням специфіки психіки і здоров'я кожної дитини.

Базовими в цьому напрямі є дослідження О.П. Аксьонової. Дослідниця окреслила найбільш рентабельні організаційно-методичні позиції, які використовуються в перспективній практиці інклюзивного фізичного виховання:

- колове розташування навчальних місць у групі посилює ефект спілкування її учасників;
- використання роздаткового матеріалу, зміст і оформлення яких стимулює учнів на активну діяльність;
- використання індивідуальних критеріїв і показників щодо алгоритму дій різних учнів, а також до оцінювання відносної успішності.

Аксьонова О.П. у дослідженнях зазначає, що стратегія вчителя інклюзивного класу на уроці з фізичної культури повинна складатися з наступних акцентів:

- стимулювання соціальної інтеграції;
- стимулювати як групові, так і одноосібні рухові дії;
- стимулювати креативність учнів, розвиток мови тіла;
- поєднання різних видів функцій під час здійснення певного рухового завдання;

- пропонувати рухові завдання, які сприяють появі впевненості в собі,
- підвищення індивідуального потенціалу;
- орієнтуватися на вікові особливості учасників, щоб психомоторні та соціальні ситуації були пов'язані з реальністю;
- керувати діяльністю учасників, щоб при цьому було комфортно усім без винятку;
- використовувати візуальні ефекти, з наступним поясненням, чітко і точно;
- використовувати ігрові практики, які стимулюють пізнавальний аспект, пам'ять; сенсорні тренування (візуальні, тактильні стимулювання тощо);
- моделювати життєздатні та безпечні ситуації;
- завжди ставитися ввічливо, терпляче, відверто;
- розвивати звички, які стимулюють розвиток здоров'я;
- перш ніж пропанувати допомогу, запитати про це учня;
- використовувати власне тіло для спілкування та самовиразності⁶.

Враховуючи результати наших досліджень ми пропонуємо зміст індивідуальної програми розвитку дитини з особливими освітніми проблемами:

1. Використання диференційованого навчання: введення спеціальних вправ та завдань у програму для «особливих» дітей; систематизація вправ і завдань за видами захворювань.

На заняттях треба здійснювати індивідуальний підхід до кожної дитини, яка має відхилення у здоров'ї, не підкреслюючи її стан: надавати відповідно до особливостей навчально-пізнавальної діяльності завдання для виконання; контролювати виконання домашнього завдання; залучаючи до спортивних змагань та фізкультурно-спортивних свят або для допомоги в суддівстві.

2. Особливий контроль за фізичним навантаженням під час занять. Застосовувати різноманітні засоби для запобігання втоми: чергування рухової і практичної діяльності, виконання спортивних завдань і вправ з невеликим фізичним навантаженням, використання цікавого і барвистого дидактичного матеріалу і засобів наочності для активізації учнів.

3. Застосовувати для підвищення рівня активності дітей різноманітні стимули (солодкі призи, медальки, грамоти тощо).

4. Використовувати різноманітні методи навчання (наочні (ілюстрація, демонстрація), практичні (вправи, методи контролю, самоконтролю і взаємоконтролю), прийоми і засоби навчання, які сприяють розвитку пізнавальної діяльності учнів, формують необхідні навчальні навички

---

⁶ Аксьонова О.П. Інтерактивні форми діяльності учнів на уроках фізичної культури. *Фізичне виховання в школі*. 2007. № 5-6. С.35-38.

на уроках фізкультури, які сприяють розкриттю і розвитку потенціалу дитини, в тому числі комп'ютерні технології.

5. Для «особливих» дітей треба розробити індивідуальні картки із завданнями. При підготовці до спортивних змагань для них комбінуються варіанти завдань, які вдосконалюються в рамках уроків фізичної культури або на індивідуальних заняттях.

6. Найчастіше всього проводити комплексні уроки інклюзивного фізичного виховання, що включають загально-розвивальні, корекційні, прикладні вправи, ігри та естафети.

Заняття повинні проводитися в різних комбінаціях: в колі, у вільному розподілі по залу, в колоні, в розімкнутій шерензі, на місці і в русі.

7. Під час занять з дітьми з особливими освітніми проблемами враховуються найбільш типові протипоказання:

- тривала затримка дихання при виконанні всіх видів вправ;
- вправа з тривалою статичною напругою;
- упори і виси (для учнів, які страждають порушенням функцій верхніх кінцівок);
- вправи, що розвивають рухливість в суглобах;
- нахили і повороти тулуба з великою амплітудою (після фіксації хребта).

8. Усі завдання здійснюються на доступному дітям рівні і за допомогою вчителя. При доборі змісту занять для учнів з особливими потребами покладено, з одного боку, принцип доступності, а з іншого боку, не допускається зайве спрощення матеріалу.

9. У роботі застосовуються такі прийоми як:

- ігрові ситуації;
- ігрові тренінги, що сприяють розвитку вміння спілкуватися з іншими;
- психогімнастика і релаксація, що дозволяють зняти м'язові спазми та затиски.

10. Регулярні контакти з батьками дітей з особливими освітніми потребами. Ці контакти дозволяють розширити знання батьків про фізичний розвиток дитячого організму, про профілактику захворювань, озброїти їх елементарними навичками в фізичному вихованні своїх дітей. Треба формувати навички у дитини і членів її сім'ї, як розуміти себе, свої почуття і почуття близьких; грамотна підтримка рідними хворого, не забуваючи про власні потреби, роблячи акцент на його самостійність.

Розроблена програма, як показало дослідження сприяє:

- формуванню у дітей з особливими освітніми потребами загального уявлення про фізичну культуру, її значення в житті людини і веденні ЗСЖ;

- оволодінню навичками виконання комплексів фізичних вправ з оздоровчою спрямованістю;
- формуванню навичок щоб долати не тільки фізичних, а й психологічних бар'єрів для повноцінного життя;
- підвищенню інтересу до самостійних занять;
- підвищенню розумової і фізичної працездатності;
- розвитку компенсаторних можливостей організму;
- формуванню у здорових однолітків толерантного дружнього ставлення до дітей з особливими освітніми потребами.
- підвищенню знань та умінь батьків дітей до занять фізичною культурою в умовах сім'ї.

Отже не існує ідеальної моделі інклюзивного уроку з фізичної культури. Усе залежить від вчителя, але необхідно мати три необхідні умови щодо проведення кожного уроку з фізичної культури, індивідуального заняття чи іншої форми:

- Соціалізація. Розвиток емоційного інтелекту дітей – належно сприймати поразки і перемоги. Уроки та заняття мають підготувати дитину до дорослого життя, приймати рішення самостійно, пізнавати щось, відповідно своїм можливостям, співпрацювати з дорослими та однолітками, захотіти займатися спортом.

- Всебічний фізичний та руховий розвиток дитини, але треба навчати не порівнювати себе з іншими. Кожен урок має дарувати успіх, самовдосконалення через захопливі вправи, ігрові завдання та цікаві конкурси з фізичними вправами;

- Створення педагогом позитивного середовища, з посмішкою і цікавими завданнями, адаптованими під дитину. Саме весела фізична культура робить урок маленьким святом у навчанні таких дітей.

ВИСНОВКИ

Аналіз та узагальнення наукових джерел з теми дослідження свідчить, що питання освітньої інклюзії в сфері фізкультурно-оздоровчого виховання дітей має низку проблем. Серед них відсутність адаптованих програм інклюзивного фізичного виховання, недосконалість системи соціальної підтримки, архітектурна недоступність освітніх закладів, «особливе» ставлення оточення до дітей з порушеннями у психофізичного розвитку.

Передбачається, що дітям з особливостями розвитку сьогодні не обов'язково навчатися в спеціальних установах: в звичайній загальноосвітній школі вони не тільки можуть отримати більш якісну освіту, а й успішно адаптуватися до життя, реалізувати потребу в емоційному і фізичному розвитку. На жаль, практика показує, що питання про організацію процесу розвитку і навчання «особливих» дітей в масовій

школі на сьогоднішній час залишається відкритим. Пов'язано це не тільки зі специфікою методики, а й з не достатньою кваліфікованістю кадрів, які формують інклюзивну освітню середу, надають корекційну і психологічну підтримку учням з особливими освітніми потребами.

При систематичних заняттях фізичного виховання учні з особливими освітніми потребами мають змогу відповідно до їхніх потенційних можливостей досить ефективно оволодіти практичними навичками, а також одержують оптимальну функціональну підготовку. Поряд з поступовим ускладненням завдань від заняття до заняття збільшується і фізичне навантаження. Тому педагог повинен уміти регулювати величину фізичних навантажень, їх інтенсивність, темп виконання, тривалість відпочинку між вправами, а також уміти змінювати види діяльності на занятті відповідно до індивідуальних потреб учнів.

Правильно організоване інклюзивна освіта допоможе запобігти дискримінації щодо таких дітей, підтримати їх право на гідне життя, вільний розвиток, допоможе їм бути рівноправними членами нашого суспільства.

Інклюзивна освіта є сучасною інноваційною тенденцією, що широко обговорюється в наукових колах, педагогічною та громадською спільнотами. Незважаючи на зростаючий науковий інтерес до інклюзивної освіти у світі, в Україні тільки розпочато державний експеримент з навчання дітей з особливостями психофізичного розвитку у загально-освітньому просторі.

Інклюзивне спільне навчання не тільки допомагає людям з обмеженими можливостями здоров'я адаптуватися до життя, але і дозволяє здоровим людям розвинути толерантність і відповідальність.

Багато фахівців мають сумніви щодо успіху інклюзивного навчання, адже відмінності дітей особливо проявляються в рухових діях, під час уроків фізичної культури.

Подальші наукові дослідження слід проводити в галузі безпосереднього розроблення курсу підвищення кваліфікації для педагогів фізичного виховання, які працюють в інклюзивних групах і підходять до оцінки кожного учня індивідуально.

АНОТАЦІЯ

В Україні однією із форм навчання дітей з особливими освітніми потребами є інклюзивна освіта, яка відносно нова у нашій державі, але вже визнана в багатьох країнах світу. Інклюзивна освіта забезпечує безумовне право кожної дитини навчатися в закладі освіти за місцем проживання із забезпеченням усіх необхідних для цього умов.

Необхідність активного залучення дітей з особливими освітніми потребами до занять фізичною культурою популяризується та

підтримується на державному рівні. Зокрема, у Держаній цільовій соціальній програмі розвитку фізичної культури і спорту на період до 2020 року визначається провідна роль фізичної культури і спорту у формуванні здорового способу життя, профілактиці захворювань, створенні умов для всебічного гармонійного розвитку особистості. У програмі представлено завдання і заходи залучення дітей з особливими освітніми потребами та дорослих осіб з інвалідністю до фізичної культури і спорту, що в результаті сприятиме соціальній адаптації та реабілітації.

Фізкультурно-оздоровче виховання виступає невід'ємним компонентом загальної освіти дітей, та також є соціальним феноменом, головною метою якого є не тільки їх лікування за допомогою фізичних вправ, а і соціалізація дітей з особливими освітніми потребами.

Фізична культура сприяє підвищенню рівня фізичної підготовленості дітей, відновленню та зміцненню організму, подоланню недоліків фізичного розвитку, покращують діяльність опорно-рухового апарату, серцево-судинної, дихальної систем та ін. Вони позитивно впливають на психічний розвиток дітей, підвищують їхню розумову працездатність, мобілізують волю. Засоби фізичної культури активізують діяльність організму, підвищують компенсаторні можливості, позитивно впливають на фізичний та психічний розвиток.

Отже основним завданням навчання дітей з особливими освітніми потребами це домогтися того, щоб вони, ставши дорослими, могли самі себе обслуговувати, виконувати в побуті й за можливості на виробництві спеціальні нескладні операції, орієнтуватися в навколишньому середовищі, мати достатній рівень фізичного розвитку й моторики.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аксьонова О.П. Інтерактивні форми діяльності учнів на уроках фізичної культури . *Фізичне виховання в школі*. 2007. № 5-6. 35-38 с.
2. Горобаха Н. М. Фізичне виховання дошкільників та молодших школярів у контексті інклюзивної освіти: проблеми наступності та перспективності. *Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти*. 2014. Вип. 10. 11–15 с.
3. Кізенко О. М. Фізичне виховання учнів з особливими потребами. *Соціальний педагог*. 2017. № 3 (123). 57–59 с.
4. Колупаєв А.А. Інклюзивна освіта як трансформаційна стратегія сучасної освітньої політики. *Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами*. 2010. Вип.7. 11–19 с.
5. Лисецька О.Я. Фізкультура і спорт як засоби соціальної інклюзивної освіти: досвід і перспективи адаптації осіб з обмеженими можливостями. *Наука і освіта*. 2012. № 2. 62-65 с.

6. Нагорна О. Б. Особливості корекційно-виховної роботи з дітьми з особливими освітніми потребами: навчально-методичний посібник. Рівне, 2016. 141 с.

7. Приймак Н. Організація інклюзивного навчання в закладах загальної середньої освіти : метод. посіб. Видавництво : Мандрівець, 2019. 64 с.

8. Черніченко Л.А. Інклюзивна освіта як сучасна освітня інновація. Молодий вчений. 2016; 39 (12) 537–541 с.

9. Шевців З.М. Вплив законодавчої бази інклюзивної освіти на підготовку майбутнього вчителя до роботи в інклюзивному середовищі загальноосвітнього навчального закладу. *Народна освіта*. 2017. 10–16 с.

10. Язловецька О. В. Проблеми розвитку інклюзивної освіти у сфері фізичної культури в Україні. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2021. 200. 171–175 с. <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2022-1-200-171-175>.

11. Хозраткулова І. А. Проблеми впровадження інклюзивного та інтегрованого навчання у загальноосвітніх навчальних закладах. *Науковий вісник Миколаївського державного університету ім. В.О. Сухомлинського* : зб. наук. праць. Серія «Психологічні науки». Т.2. Вип. 5. Миколаїв : МДУ ім. В.О. Сухомлинського, 2010. 279–284 с.

Information about the authors:

Kyrychenko Olena Vitaliyivna,

Senior Teacher at the Department of Physical culture,
Olympic and non-Olympic sports
Zaporizhzhia Polytechnic National University
64, Zhukovsky str., Zaporizhzhia, 69063, Ukraine

Atamanyk Svitlana Ivanivna,

Doctor of Pedagogical Sciences,
Professor at the Department of Physical culture,
Olympic and non-Olympic sports
Zaporizhzhia Polytechnic National University
64, Zhukovsky str., Zaporizhzhia, 69063, Ukraine

Kubatko Alina Ivanivna,

Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor at the Department of Physical culture,
Olympic and non-Olympic sports
Zaporizhzhia Polytechnic National University
64, Zhukovsky str., Zaporizhzhia, 69063, Ukraine